

# Inventarisatie Netwerk van 'Hollandse Watersteden'

in het kader van het project 'Hollandse Waterstad'



**Colofon:**

Datum:	mei 2006
Auteurs:	drs. C. van Lent drs. R. van der Poel
Opdrachtgever:	project Hollandse Waterstad
Status:	eindrapportage
auteursrecht:	ZHBT, 2006

# Inventarisatie Netwerk van ‘Hollandse Watersteden’

## INHOUDSOPGAVE

<b>1. Aanleiding en verantwoording.....</b>	<b>3</b>
<b>2. Inventarisatie ‘Hollandse Watersteden’ .....</b>	<b>4</b>
Delft .....	4
Dordrecht .....	7
Gouda .....	9
Haarlem .....	12
Leiden .....	14
Schiedam .....	16
<b>3. Conclusies.....</b>	<b>18</b>
<b>4. Bijlagen.....</b>	<b>21</b>
Bijlage 1: Lijst van geïnterviewde en geraadpleegde personen.....	22
Bijlage 2: enkele achtergronden bij stedelijk waterbeleid en –beheer .....	23
Bijlage 3: Inventarisatie huidige recreatief aanbod ‘water’ .....	24

# 1. Aanleiding en verantwoording

## Aanleiding

Deze inventarisatie is uitgevoerd als onderdeel van het samenwerkingsproject 'Hollandse Waterstad'. 'Hollandse Waterstad' is opgezet door de gemeente Gouda in het kader van het programma 'Leven met Water'.

Het project 'Hollandse Waterstad' loopt gedurende drie jaar (van 2005 tot 2008). Voor de uitvoering van het eerste jaar is een werkplan opgesteld voor de periode mei 2005 tot 30 juni 2006.

Het Zuid-Hollands Bureau voor Toerisme heeft de inventarisatie uitgevoerd namens het samenwerkingsverband 'Hollandse Waterstad'. Het is de bedoeling dat deze inventarisatie de start is van een groeiende samenwerking tussen de 'Hollandse Watersteden'. Dit betreft de zes steden: Delft, Dordrecht, Gouda, Haarlem, Leiden en Schiedam.

## Onderzoeksvraag

'Zijn er aanknopingspunten binnen de steden voor samenwerking op het gebied van stedelijk waterbeheer en/of toerisme en recreatie vanuit Hollandse Waterstad. Zo ja, welke zijn dit en welke contactpersonen zijn betrokken?'

## Verantwoording

De inventarisatie is uitgevoerd in de periode januari 2006 t/m april 2006. In totaal zijn dertien interviews gehouden en zijn vijf personen geraadpleegd. De geïnterviewde personen hebben de gelegenheid gehad om het concept verslag te voorzien van opmerkingen en aanvullingen.

Voorafgaand aan de interviews is in elke stad een globale inventarisatie gemaakt van het toeristisch-recreatieve aanbod met betrekking tot het thema water. Voor dit onderzoek is er gebruik gemaakt van Internet en verkregen informatie- en promotie materiaal via de VVV kantoren in de desbetreffende steden.

De gegevensverzameling is afgesloten per 27 april 2006.

## ***'Als het water weer gaat stromen, krijgt Gouda zijn ziel terug'***

Het samenwerkingsverband (consortium) Hollandse Waterstad heeft als doel om de oorspronkelijke loop en functie van het water in de historische binnenstad van Gouda zoveel mogelijk te herstellen. Daarbij worden ideeën van bewoners en gebruikers van de stad benut om de stad toeristisch aantrekkelijker te maken, met respect voor de historie, het waterbeheer en het milieu.

De partners in het samenwerkingsverband zijn: de Gemeente Gouda, de Rijksdienst voor Monumentenzorg / ROB, Hoogheemraadschap van Rijnland, Historische Vereniging Die Goude / Gouds Watergilde, Mooie Nel Architecten, NOK (Netwerk voor Omgevingskwaliteit) en het Zuid-Hollands Bureau voor Toerisme.

## 2. Inventarisatie 'Hollandse Watersteden'

### Delft

#### **Stedelijk waterbeheer in Delft:**

➤ *Wordt er gewerkt met een beleidsplan, bijvoorbeeld in de vorm van een stedelijk waterplan?*

Ja, in april 2000 hebben de gemeente Delft en het Hoogheemraadschap van Delfland het 'Waterplan Delft, "een blauw netwerk"' vastgesteld. Dit waterplan beschrijft de visie op integraal duurzaam waterbeheer voor de wateren binnen de gemeente Delft op de lange termijn. Daarnaast bevat het een actieprogramma voor de periode 1999-2003. De uitvoering vindt plaats op basis van een convenant tussen de gemeente Delft en het Hoogheemraadschap van Delfland.

De gemeente Delft heeft in 2005 het waterplan verder geconcretiseerd. De reden hiervoor is dat in de periode 2000-2005 veel nieuw beleid is verschenen met nieuwe ambities op het gebied van water:

- beleidsdocument ABC Delfland (juli 2001) over afvoeren en bergen/vasthouden van water;
- advies van de Commissie Waterbeheer 21<sup>e</sup> eeuw (augustus 2000) met als kernboodschap 'Ruimte geven aan water';
- introductie van de watertoets als (proces)instrument voor ruimtelijke plannen (2001, in 2004 wettelijk verplicht);
- nationaal Bestuursakkoord Water (2 juli 2003);
- kaderrichtlijn Water (eind 2000) voor de kwaliteitsverbetering van grond- en oppervlaktewater;
- Aanbevelingen van de Commissie Integraal Waterbeheer (eind 2003) over grondwaterbeheer.

De gemeente Delft heeft naar aanleiding van deze nieuwe ambities in 2005 de 'Nota Waterdossier Delft' uitgebracht. Deze nota richt zich op het waterbeheer en bevat geen specifiek toeristisch-recreatieve doelstellingen of maatregelen. Wel is een algemene doelstelling om de 'watersystemen aantrekkelijker te maken'.

De nota bevat de volgende onderdelen: een watersysteemanalyse, een waterstructuurvisie, afkoppelvisie (scheiding van rioolwater en over verhard oppervlak afvloeiend water), en een grondwatervisie;

➤ *Hoe is dit beleid georganiseerd? Heeft de gemeente een centraal aanspreekpunt voor waterbeheer (bijvoorbeeld een watercoördinator)?*

Er is bij de vaststelling van het waterplan een uitvoeringsorganisatie ingericht. De meeste acties uit het actieprogramma 1999-2003 zijn inmiddels uitgevoerd en afgerond.

Coördinator en aanspreekpunt voor het Waterdossier Delft binnen de gemeente Delft is dhr. R. van der Werf van de afdeling Milieu. Vanuit het Hoogheemraadschap van Delfland is aanspreekpunt mw. Saskia Jouwersma

➤ *Welke partijen zijn bij het waterbeheer in de stad betrokken? Zijn er nog andere partijen die kennis hebben over water binnen de stad? (dit kunnen zijn: historische verenigingen, bedrijven, ervaringsdeskundigen, provincie, hoogheemraadschap)*

De uitvoering van het Waterplan Delft (later Waterdossier Delft) wordt getrokken door de gemeente Delft en het Hoogheemraadschap van Delfland. Deze partijen hebben in 2001 een convenant getekend voor samenwerking. In 2005 is een tweede, verder uitgewerkt en aangepast convenant overeengekomen.

➤ *Wat zijn actuele ontwikkelingen in het stedelijk waterbeheer?*

Twee projecten zijn het meest actueel:

1. realiseren van een afsluiting tussen de grachten van de oostelijke binnenstad en het boezemstelsel die kan worden gebruikt bij hevige regenval
2. In de jongere stadswijken wordt de waterstructuur van de wijken verbeterd: er komen bijvoorbeeld verbindingen - sloten - tussen watergangen en er komen natuurvriendelijke oevers met als doel:

meer opvang van regenwater (kwantiteit), betere doorstroming en meer natuurlijke zuivering (kwaliteit).

➤ *Vindt er communicatie plaats via een nieuwsbrief, een website of anderszins?*

Ja, de gemeente Delft en het Hoogheemraadschap van Delfland hebben elk budget vrijgemaakt om een gezamenlijk monitoring- en communicatieplan uit te voeren.

In mei 2005 verscheen bijvoorbeeld in de Stadskrant van Delft de bijlage 'Waterplan Delft'. Deze informatie wordt tevens verspreid via <http://www.hhdelfland.nl>

➤ *Wordt er samengewerkt met andere steden op het gebied van waterbeheer? Zo ja met welke steden?*

Nee, Er zijn geen bovenlokale samenwerkingsverbanden op het gebied van waterbeheer.

*N.B. Er is inmiddels samenwerking ontstaan met elf omliggende gemeenten in het kader van het project 'Delft: knooppunt land-water' (zie onderstaand op deze pagina).*

### **Kansen voor ontwikkeling van (water) toerisme en –recreatie in Delft:**

➤ *Zijn er raakvlakken tussen het waterbeheer en toerisme & recreatie in en naar de stad? Zo ja, welke?*

Ja, in algemene zin: een doelstelling van het waterbeheer is om het watersysteem aantrekkelijker te maken. Echter in het Waterdossier Delft zijn geen concrete maatregelen opgenomen om het recreatief gebruik van het water te stimuleren.

Naast het Waterdossier Delft is er in 2005 een nieuw particulier initiatief gestart op het gebied van de benutting van het water voor de stad Delft. Vanuit een werkgroep van de VVD is in 2005 een rapport verschenen met de titel: 'Delft: knooppunt land-water, Aanbevelingen ter verbetering van vervoer over water in en om Delft.' In deze rapportage worden aanbevelingen gedaan om het water beter te benutten voor alle voorkomende doelgroepen: recreatief zowel als zakelijk. Enkele aanbevelingen zijn:

- realisatie van een passantenhaven in de Zuid-Kolk inclusief voorzieningen voor toervaarders in 2005-2006; verdere studie naar de realisatie van passantenhavens op andere locaties;
- realiseren van aanmeerlocaties voor een watertaxi bij het evenemententerrein aan de Rotterdamseweg;
- opstellen van een actieplan om het thema 'water' in zijn recreatieve, culturele, historische en kennisdimensies verder te benutten; versterking van de identiteit van Delft met water.
- organiseren van een 'waterconferentie';
- water tot speerpunt maken van gemeentelijk beleid, zorgen voor een goede regie.

De gemeente Delft heeft het initiatief genomen om het onderwerp breder aan te pakken en omliggende gemeenten te betrekken. Inmiddels zijn tien gemeenten in zuid-west Zuid-Holland betrokken bij een plan van aanpak. Dit zijn: Leiden, Leidschendam-Voorburg, Voorschoten, Delft, Rijswijk, Westland, Midden-Delfland, Schiedam, Vlaardingen, en Rotterdam.

Er zijn in de periode tot en met april 2005 twee bijeenkomsten geweest met bestuurders uit deze gemeenten.

➤ *Zijn er plannen om nieuwe recreatieve producten te ontwikkelen met het thema Water (zoals een thematische stadswandeling, een rondvaart, een evenement? Zo ja, wie is projectleider of contactpersoon?*

Het evenemententerrein op de plaats van de voormalige lijm- en gelatinefabriek aan de Rotterdamseweg zal naar verwachting na de zomer van 2006 worden geopend. Het terrein is gelegen aan het Rijn-Schiekanaal. Het krijgt een particuliere exploitant.

De vaarverbinding 'Delft Blue Line' is in 2005 verzelfstandigd. De gemeente Delft is betrokken bij het verbeteren van de op- en afstapplaatsen.

De gemeente Delft bereidt de vestiging voor in 2006 van een nieuwe passantenhaven in de Zuid-Kolk. Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met de provincie Zuid-Holland.

- *Vanuit Hollandse Waterstad zijn er ideeën voor promotionele activiteiten rondom 'Holland Waterland' (Noord- en Zuid-Holland). Heeft u interesse om betrokken te blijven bij dit initiatief en/of bij nieuwe voorstellen op het gebied van stad, water en toerisme?*
- Ja, het onderwerp water is actueel, Delft blijft graag op de hoogte van nieuwe initiatieven.

## Dordrecht

### **Stedelijk waterbeheer in Dordrecht:**

➤ *Wordt er gewerkt met een beleidsplan, bijvoorbeeld in de vorm van een stedelijk waterplan?*

Het beleid van de gemeente Dordrecht met betrekking tot waterbeheer staat geformuleerd in het Stedelijk Waterplan Dordrecht. Het Stedelijk Waterplan Dordrecht bestaat uit drie rapporten:

- Verkenningsfase
- Visie (2001-2050)
- Maatregelenplan (2003-2007)

Het Stedelijk Waterplan Dordrecht is te downloaden op site van de gemeente Dordrecht.

Op dit moment wordt onder meer uitvoering gegeven aan het maatregelenplan. Bij nieuwe projecten wordt de Visie gebruikt om advies vanuit waterbeheer te geven over het project.

In 2003 is het Stedelijk Waterplan door de twaalf provinciale milieufederaties en Stichting Natuur en Milieu uitgeroepen tot 'beste Waterplan van Nederland'.

➤ *Hoe is dit beleid georganiseerd? Heeft de gemeente een centraal aanspreekpunt voor waterbeheer (bijvoorbeeld een watercoördinator)?*

Projectleider en contactpersoon van het Stedelijke Waterplan Dordrecht is mevrouw E.T.G. Kelder van de gemeente Dordrecht. Mevrouw Kelder is werkzaam binnen de Dienst stadswerken als projectleider Waterplan Dordrecht.

➤ *Welke partijen zijn bij het waterbeheer in de stad betrokken? Zijn er nog andere partijen die kennis hebben over water binnen de stad? (dit kunnen zijn: historische verenigingen, bedrijven, ervaringsdeskundigen, provincie, hoogheemraadschap)*

Medewerkers van Toerisme en Recreatie zijn betrokken geweest bij het opstellen van het Waterplan. De belangen van toerisme zijn dus meegenomen in het Waterplan.

Er vindt geen regulier overleg plaats met andere afdelingen (zoals Ruimtelijke ordening, toerisme ect) over waterbeheer.

In Dordrecht zijn twee partijen actief met waterbeheer. In 2003 hebben de gemeente Dordrecht en het Waterschap Hollandse Delta een samenwerkingsverband gesloten. Gezamenlijk bepalen zij het beleid en voeren zij het beleid wat betreft waterbeheer uit.

➤ *Wat zijn actuele ontwikkelingen in het stedelijk waterbeheer?*

Voor de periode 2003-2007 staan in het Maatregelenplan de volgende maatregelen genoemd:

- Beheer en onderhoud (baggeren, riet maaien, kroosvissen)
- Graven nieuwe sloten singels
- Natuurvriendelijke oevers inrichten
- Voorzieningen treffen voor het regenwater.
- Voorlichting en educatie: dit is er met name op gericht om bewoners te wijzen op de nadelige gevolgen van auto wassen, eenden voeren etc.

Op dit moment wordt uitvoering gegeven aan dit Maatregelenplan. Zo worden onder andere de normen voor waterkwantiteit vastgelegd. Eind 2007 zal er een update van het maatregelenplan worden vastgesteld.

➤ *Vindt er communicatie plaats via een nieuwsbrief, een website of anderszins?*

'Dordrecht werkt aan het water' heeft in het eerste jaar (2003) twee nieuwsbrieven uitgebracht van het stedelijk Waterplan Dordrecht. Het samenwerkingsverband organiseert daarnaast twee keer per jaar een Waterweek in Dordrecht; een evenement met als doel om bewoners te wijzen op het belang van waterbeheer. In de waterweek wordt daarnaast voorlichting (voortgang, maatregelen) gegeven over het Waterplan Dordrecht. De volgende Waterweek zal plaats vinden in het najaar van 2006 (exacte datum nog niet bekend). Op de site van de gemeente Dordrecht ([www.dordrecht.nl/waterplan](http://www.dordrecht.nl/waterplan)) is er informatie te vinden over het Waterplan Dordrecht. De rapporten van het Stedelijk Waterplan

Dordrecht kunnen gedownload worden van de site.

- *Wordt er samengewerkt met andere steden op het gebied van waterbeheer? Zo ja met welke steden?*

De gemeente Dordrecht heeft geen reguliere samenwerkingsverbanden met andere steden op het gebied van waterbeheer.

### **Kansen voor ontwikkeling van (water) toerisme en -recreatie in Dordrecht:**

- *Zijn er raakvlakken tussen het waterbeheer en toerisme & recreatie in en naar de stad? Zo ja, welke?*

Ja, 'water' en 'historie' zijn door de gemeente benoemd als de strategische thema's voor de toeristisch-recreatieve positionering van de stad. Gezien de ligging van Dordrecht aan het water en het recreatief aanbod (o.a. Waterbus, Biesbosch, rondvaart, terrassen langs het water) en de koppeling met de historie (St. Elisabethsvloed) is de identiteit van Dordrecht nauw verbonden met het water.

- *Zijn er plannen om nieuwe recreatieve producten te ontwikkelen met het thema Water (zoals een thematische stadswandeling, een rondvaart, een evenement? Zo ja, wie is projectleider of contactpersoon?*

- De gemeente Dordrecht is zeer nauw betrokken bij de toeristisch-recreatieve visie voor de regio Drechtsteden. Het concept, met de werktitel Hollands Glorie, verbindt de 3 iconen in het gebied: Hollandse Biesbosch, Dordrecht en Werelderfgoed Kinderdijk via het water. Contactpersoon is dhr. A. Blokland van Bureau Drechtsteden.
- Belangrijkste ontwikkeling is het projectprogramma Watersport Dordrecht. Dit programma moet zorgen voor een kwalitatieve verbetering van de ligplaatsen van de watersportverenigingen. Daardoor krijgen de havens van Dordrecht ook voor passanten eigentijdse voorzieningen en uitstraling. Er is 1,2 mln euro gereserveerd. De uitvoering is verspreid over meerdere jaren. Contactpersoon is de gemeentelijke afdeling recreatie en toerisme, mw. A. Verweij.
- Er is een nieuwe watersportlocatie gepland in de Stadswerven.
- De ontwikkeling van de Stadswerven krijgt ook een toeristische component, bestaande uit een nautisch toeristisch centrum (' kenniscentrum watersport' ), een cultuurcluster (o.a. een regiotheater), een hotel en een congrescentrum. Contactpersoon is dhr. M. Westland van de gemeente Dordrecht.
- De Havendienst van de gemeente Dordrecht heeft het voornemen om de historische haven (Wolwevershaven) kwalitatief een impuls te geven voor toeristisch-recreatief bezoek, o.a. door middel van bebording. De gemeente Dordrecht heeft een subsidieaanvraag voor dit project ingediend bij de provincie Zuid-Holland. Contactpersoon is de Havendienst Dordrecht, dhr. P. van der Leer.
- De gemeente Dordrecht heeft het voornemen om radarstoomboot op te knappen en te benutten voor toeristische pendel tussen Rotterdam en Dordrecht.
- Vanaf het toeristisch seizoen 2005 vaart er een nieuw fluister-passagiersschip tussen de binnenstad en het Biesboschcentrum.
- In samenwerking met de VVV wordt de riviercruisemarkt zowel als busondernemers en incoming touroperatorsmarkt actief bewerkt. Dit marktsegment is sterk gegroeid in de afgelopen periode.
- De nieuwe exploitant van de watertoren (Stadswerven) zal tevens een watertaxi in de regio gaan exploiteren.

- *Vanuit Hollandse Waterstad zijn er ideeën voor promotionele activiteiten rondom 'Holland Waterland' (Noord- en Zuid-Holland). Heeft u interesse om betrokken te blijven bij dit initiatief en/of bij nieuwe voorstellen op het gebied van stad, water en toerisme?*

Water staat centraal in de positionering van de stad; Dordrecht blijft graag op de hoogte van nieuwe initiatieven.

## Gouda

### **Stedelijk Waterbeheer in Gouda:**

➤ *Wordt er gewerkt met een beleidsplan, bijvoorbeeld in de vorm van een stedelijk waterplan?*

Het stedelijk waterbeheer in Gouda is vastgelegd in het meerjarenplan 'Waterplan Gouda'. Dit plan is in 2002 vastgesteld. Dit plan beoogde een looptijd te hebben tot ca. 2010-2015 (middellange termijn). Inmiddels is in december 2005 een bestuurlijke afspraak gemaakt om eind 2006 te bekijken of het nodig is om te komen tot een bijstelling / herijking van het waterplan. Het is mogelijk dat aanpassingen zullen moeten worden gedaan vanwege de Europese kaderrichtlijn water en het Nationaal Bestuursakkoord Water.

➤ *Hoe is dit beleid georganiseerd? Heeft de gemeente een centraal aanspreekpunt voor waterbeheer (bijvoorbeeld een watercoördinator)?*

Binnen de gemeente Gouda is beleidsmedewerker mevrouw M. Driehuijs aanspreekpunt voor het onderwerp waterbeheer. Mevrouw Driehuijs in de periode 1 april - 1 oktober 2006 vervangen door de heer P. Schraven van de gemeente Gouda, Dienst Gebiedsontwikkeling (GBO)  
Mw. Driehuijs is door het projectmanagement betrokken bij het project 'Hollandse Waterstad'.

➤ *Welke partijen zijn bij het waterbeheer in de stad betrokken? Zijn er nog andere partijen die kennis hebben over water binnen de stad? (dit kunnen zijn: historische verenigingen, bedrijven, ervaringsdeskundigen, provincie, hoogheemraadschap)*

Er is geen regulier overleg op vaststaande momenten. Bij de uitwerking van de maatregelen op het gebied van het waterbeheer worden andere disciplines binnen de gemeente betrokken, zoals cultuur/erfgoed, groen, recreatie/toerisme en civiele techniek.

Op het gebied van het waterbeheer zijn er nog de volgende relevante partijen:

- Hoogheemraadschap van Rijnland (beheerder van de hoofdwatervgangen in de stad en het boezemstelsel. Alle Goudse grachten en singels behoren tot het boezemstelsel.
- Hengelaarsvereniging 'Viswaterverpachting Gouda'. De vereniging heeft een visstandbeheerplan opgesteld in samenwerking met Gouda en Rijnland. De vereniging heeft veel kennis op het gebied van water, kwaliteit, ecologie en recreatief gebruik.
- Historische vereniging 'Die Goude'

De historische vereniging Die Goude heeft in 2002 een werkgroep 'Het Watergilde' opgericht die zich specifiek bezighoudt met de historische aspecten van water, en de benutting van het water voor cultuurbehoud, natuur en economie (waaronder toerisme en recreatie). Onder het thema 'water vallen ook sluizen, bruggen en het varend erfgoed (zoals het Binnenhavenmuseum Turfsingel (BIHAT) en het Stadsjagt Gouda).

Naast 'kennisactiviteiten' zoals lezingen, publicaties en de jaarlijkse waterconferentie houdt Die Goude zich ook bezig met recreatieve routes en ondersteuning van toeristische gidsen onder de naam 'Goudologie'. Dit betreft een kennistrace opgezet in de vorm van volwassenenonderwijs.

Presentatievaardigheden zijn geen onderdeel van de cursus.

Die Goude heeft, in afstemming met de historische verenigingen van negen andere steden sinds najaar 2002 de taak op zich genomen om over het onderwerp "Water in oude binnensteden" de onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring te gaan coördineren. Deze steden zijn: Alkmaar, Amsterdam, Delft, Dordrecht, 's-Gravenhage, Haarlem, Leiden, Rotterdam, Utrecht. De historische verenigingen in die steden houden zich echter veel minder specifiek bezig met het thema 'water'.

➤ *Wat zijn actuele ontwikkelingen in het stedelijk waterbeheer?*

- het zorgen voor meer water (bergingscapaciteit) waar mogelijk is actueel in Gouda.
- inhoudelijk is de uitvoering van het Waterplan Gouda op schema volgens de gestelde planning. Het eerste deel van de opgenomen maatregelen is vrijwel afgerond en er is momenteel een nieuw maatregelenpakket in de maak.
- baggerwerkzaamheden: In november 2004 is de gemeente gestart met het baggeren van sloten.

Het Hoogheemraadschap van Rijnland is eveneens in november gestart met het baggeren van de stadsgrachten. Als de baggerwerkzaamheden zijn afgerond (naar verwachting in mei 2006) heeft Gouda in twee jaar tijd de achterstand in het onderhoud aan grachten en watergangen volledig weggewerkt.

- ophogingen vanwege verzakking van de veengrond in Gouda en omgeving; daarbij wordt gelijk de mogelijkheid bekeken om een waterpartij te graven i.p.v. op te hogen. Dit gebeurt met regelmaat.
  - overgang naar een gescheiden rioolstelsel.
    - o Dit betreft een groot project dat tot ca. 2015 zal duren. Dit betreft in eerste instantie de wijken uit de jaren 1920 - 1950. In de binnenstad zijn werkzaamheden erg kostbaar. Daarom vindt in de binnenstad alleen aanpassing van het rioolstelsel plaats op plaatsen waar bouwwerkzaamheden plaatsvinden, zodat werk met werk kan worden gemaakt. Bijvoorbeeld de locatie Bolwerk / Nonnenwater.
  - Vanuit het programma Cultureel en Havenkwartier: zijn de volgende doelstellingen actueel: 'versterking zichtbaarheid en aanwezigheid van open water': opheffen overkluizingen bij de Donkere Sluis, de Blauwstraat en de Waag.
- *Vindt er communicatie plaats via een nieuwsbrief, een website of anderszins?*
- Op de website [www.gouda.nl](http://www.gouda.nl) is nauwelijks of geen informatie over het waterbeheer te vinden.
  - In 2003 is een folder gemaakt over het waterplan, maar deze is niet meer verkrijgbaar via de site.
  - Er is geen nieuwsbrief over de 'water'activiteiten. Het communiceren van actuele informatie verloopt via de reguliere organisatie van de gemeente Gouda.

- *Wordt er samengewerkt met andere steden op het gebied van waterbeheer? Zo ja met welke steden?*

Er zijn geen reguliere samenwerkingsverbanden of netwerken met andere steden vanuit het Waterplan Gouda.

### **Kansen voor ontwikkeling van (water-) toerisme en -recreatie in Gouda:**

- *Zijn er raakvlakken tussen het waterbeheer en toerisme & recreatie in en naar de stad? Zo ja, welke?*

Raakvlakken zijn er bijvoorbeeld door het realiseren van mogelijke nieuwe routes na realisatie van nieuwe doorvaartmogelijkheden. Bijvoorbeeld het varen rondom de St. Janskerk. N.B. alleen het Nonnenwater doorsteken levert nog geen doorgaande route op.

Vanuit de doelstellingen in het programma 'Cultureel en Havenkwartier' zijn er de volgende koppelingen met doelstellingen op het gebied van recreatie en toerisme:

- verhoging aantal vaartuigen in havens
- verlenging verblijfsduur waterrecreanten (aantal overnachtingen in havens)
- verhoging aanbod kleine recreatievaart

Een aspect dat nog niet is uitgewerkt is de noodzaak om bruggen te verhogen in de stad. Het is op dit moment niet duidelijk om hoeveel bruggen het gaat, waar deze liggen en wat de (on)mogelijkheden zijn om deze aan te passen.

Tenslotte worden ook culturele doelstellingen beoogd:

- verkrijgen Rijksmonumentenstatus voor bruggen en sluisstelsel binnenstad Gouda
- Plaatsing van bruggen en sluisstelsel op werelderfgoedlijst UNESCO

- *Zijn er plannen om nieuwe recreatieve producten te ontwikkelen met het thema Water (zoals een thematische stadswandeling, een rondvaart, een evenement)? Zo ja, wie is projectleider of contactpersoon?*

Ja, relevante plannen zijn de verbinding van binnenstad met Gouwe en IJssel en de rapportage 'Doelgroepbepaling en Plan van Eisen waterrecreatievoorzieningen (2005)'. De historische vereniging Die Goude heeft eveneens recreatieve producten in ontwikkeling:

#### *Verbinding van binnenstad met Gouwe en IJssel:*

- In het kader van het eerdere project 'Gouda Havenstad' is in 2003 de westelijke vaarroute vanaf de Gouwe tot aan de binnenstad hersteld. De doelstelling van dit project was om in een tweede en derde fase te komen tot een volledige verbinding van de rivier de IJssel met de Gouwe, dwars door het stadshart van Gouda. Deze fasen zijn echter nog niet uitgevoerd in verband met het verkeersknelpunt aan de zuidkant van de binnenstad (de verkeersweg langs Veerstal en IJsselkade).
- Door ontwikkelingen in de planvorming voor het tracé van de westelijke randweg zal het naar verwachting in 2009 mogelijk worden om de aansluiting te realiseren van de zuidelijke route over water op de reeds gerealiseerde westelijke toegangsroute.

#### *Doelgroepbepaling en Plan van Eisen waterrecreatievoorzieningen (2005)*

- In 2005 heeft ZHBT Toeristisch Advies in opdracht van de gemeente Gouda een plan van eisen opgesteld voor de realisatie van watersportvoorzieningen in de gemeente Gouda. Voorafgaand aan het plan van eisen is een enquête gehouden onder watersporters in en om Gouda om na te gaan hoe de huidige waardering is van Gouda en van de watersportvoorzieningen in de stad. Het onderzoek was zowel gericht op de recreatietoervaart (zeil en motor) als op de (rivier)cruisevaart, partyvaart en chartermarkt (zoals de fiets-vaarvakanties). Het onderzoek bevat een strategie en aanbevelingen voor het versterken van de waterrecreatie in Gouda.

#### *Visies en planvorming Die Goude:*

Historische Vereniging 'Die Goude' bereidt momenteel een 'Fietsroute langs 15 sluizen (2006)' voor van ca. 40 kilometer die om de stad Gouda heen loopt en start en eindigt vanuit hartje binnenstad. De fietsroute verschijnt volgens planning midden juni 2006.

Die Goude ziet veel mogelijkheden voor toeristisch-recreatief gebruik van het water. Drie locaties zouden daarbij prioriteit moeten hebben en tevens in volgorde van tijd kunnen worden ontwikkeld om de mogelijkheden voor waterrecreatie binnen de singels te vergroten:

1. Nonnenwater / Turfsingel. Herstellen van de doorvaart. Dit is belangrijk om niet afhankelijk te zijn van het draaien van de Pottersbrug. De Guldenbrug moet dan wel vanaf de Pottersbrug bedient gaan worden. Een verbinding tussen binnenhaven en de Peperstraat maakt het in een cirkel varen mogelijk.
2. Bereikbaarheid van het gebied achter de St. Janskerk over water en het herstellen van de vaarverbinding rondom de Motte.
3. Herstellen / bevaarbaar maken van de waterverbinding langs de Zeugstraat en het verkleinen van de overkluizing bij de Agnietenkapel.

*Vanuit Hollandse Waterstad zijn er ideeën voor promotionele activiteiten rondom 'Holland Waterland' (Noord- en Zuid-Holland). Heeft u interesse om betrokken te blijven bij dit initiatief en/of bij nieuwe voorstellen op het gebied van stad, water en toerisme?*

Ja, Gouda blijft graag betrokken via het project Hollandse Waterstad.

## Haarlem

### **Stedelijk waterbeheer in Haarlem:**

- *Wordt er gewerkt met een beleidsplan, bijvoorbeeld in de vorm van een stedelijk waterplan?*

Het 'Integraal Waterplan Haarlem' is een strategisch plan voor het waterbeheer, opgesteld door de gemeente Haarlem en het Hoogheemraadschap van Rijnland. Het is vastgesteld in 2005. Het bevat de knelpunten op het gebied van waterbeheer en daarbijbehorende concrete oplossingen.

- *Hoe is dit beleid georganiseerd? Heeft de gemeente een centraal aanspreekpunt voor waterbeheer (bijvoorbeeld een watercoördinator)?*

Binnen de gemeente Haarlem is dhr. Föllmi projectleider en aanspreekpunt voor het Integraal Waterplan Haarlem. Er is geen permanente organisatie, per onderdeel uit het Integraal Waterplan wordt gekeken naar organisatie en betrekken van de relevante partijen.

- *Welke partijen zijn bij het waterbeheer in de stad betrokken? Zijn er nog andere partijen die kennis hebben over water binnen de stad? (dit kunnen zijn: historische verenigingen, bedrijven, ervaringsdeskundigen, provincie, hoogheemraadschap)*

In Haarlem heeft het *platform waterrecreatie* een adviesfunctie bij de uitvoering van het Integraal Waterplan Haarlem. In dit overleg zijn vele recreatieve gebruikers van het water vertegenwoordigd (hengelsport, waterrecreatie, jachthavens, scouting, enzovoort). Het is dan ook een belangrijk overlegpartner van de gemeente.

- *Wat zijn actuele ontwikkelingen in het stedelijk waterbeheer?*

Het baggeren van de watergangen is momenteel in uitvoering. Dit zal naar verwachting eind 2006 zijn afgerond. De kosten voor het baggeren zijn verdeeld tussen Rijk, Hoogheemraadschap en Gemeente. Actuele informatie wordt gecommuniceerd op [www.baggereninleiden.nl](http://www.baggereninleiden.nl). Op deze manier kunnen bewoners op de hoogte worden gehouden.

Het onderwerp nieuwe watergangen is actueel omdat er behoefte is aan meer mogelijkheden voor waterberging. Er zijn ideeën voor het openleggen van gedempte grachten. Deze plannen staan op de visiekaart van het Integraal Waterplan vermeld, maar zijn nog in de initiatiefase. De financiering is al bij voorbaat een 'knelpunt', er is namelijk vooraf geen financiering voor geregeld. Voorbeelden zijn de Papentorenvest en een deel van de Oostersingel. Het betreft watergangen die bij de Amsterdamse Poort bijeenkomen. Er staat op het 'droge deel' van die locatie een herontwikkeling op de rol. Deze herontwikkeling is nog in het stadium van visievorming.

- *Vindt er communicatie plaats via een nieuwsbrief, een website of anderszins?*

Nee, er is besloten geen specifieke communicatiecampagne te voeren voor het Integraal Waterplan Haarlem, maar om communicatie-uitingen te koppelen aan de concrete werkzaamheden op het moment dat die plaatsvinden. Zoals bijvoorbeeld het baggeren.

Incidenteel wordt er vanuit het Integraal Waterplan wel uiting gegeven aan wateractiviteiten. Zo is er in Haarlem een natuureducatief milieucentrum waar in 2005 een expositie heeft plaatsgevonden over waterbeheer en het Integraal Waterplan. **(kunt u misschien de naam van dit centrum erbij vermelden?)**

- *Wordt er samengewerkt met andere steden op het gebied van waterbeheer? Zo ja met welke steden?*

Ja, er wordt nauw samengewerkt met name met de directe buurgemeentes van Haarlem. Dit heeft betrekking op terugkoppeling, deelname aan activiteiten en op recreatief gebied de routes voor de kleine waterrecreatie (zie onder).

De gemeente Haarlem participeert wel in twee regio-overstijgende platforms, namelijk:

1. een Water overlegplatform van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten;

2. een Water overlegplatform van de Vereniging van Noord-Hollandse gemeenten.

**Kansen voor ontwikkeling van (water-) toerisme en –recreatie in Haarlem:**

- *Zijn er raakvlakken tussen het waterbeheer en toerisme & recreatie in en naar de stad? Zo ja, welke?*

Ja, in het integraal Waterplan Haarlem is een maatregel opgenomen voor de realisatie van regionale routes voor de kleine waterrecreatie. Er zijn in Haarlem en buurgemeenten momenteel twee routes in uitwerking, te weten de Bollenroute en de Molenroute. De Moenroute doet zes molens rondom Haarlem aan, en de Bollenroute leidt door het buitengebied van Haarlem en Heemstede, Bennebroek en Hillegom.

Het project behelst het maken van steigers (uitstapplaatsen voor kano's), informatiepanelen, bewegwijzering ('prikpalen' door verenigingen te realiseren), en een promotiefolder. Op dit moment wordt er nog gewerkt aan de uitvoering van een aantal steigers en prikpalen.

- *Zijn er plannen om nieuwe recreatieve producten te ontwikkelen met het thema Water (zoals een thematische stadswandeling, een rondvaart, een evenement)? Zo ja, wie is projectleider of contactpersoon?*

Er zijn binnen de gemeente plannen voor een nieuw verhuurbedrijf bij het Dolhuis. De gemeente wil een ondernemer in staat stellen om op die locatie een verhuurbedrijf te vestigen.

De gemeente heeft het gebied aan de oostzijde van het Spaarne aangewezen (o.a. rondom molen De Adriaan) als 'Nautisch kwartier'. De beleving van het water moet in dit gebied worden versterkt zodat de toeristische potentie van het Spaarne beter wordt benut.

Op locatie 'Schoteroog' (het noordelijkste deel van (industrieterrein) de Waarderpolder wordt de vestiging van een nieuwe jachthaven gepland. Het is de bedoeling dat daar ook outdooractiviteiten kunnen plaatsvinden en dat tevens de reddingsbrigade er wordt gevestigd.

- *Zijn er plannen om nieuwe recreatieve producten te ontwikkelen met het thema Water (zoals een thematische stadswandeling, een rondvaart, een evenement)? Zo ja, wie is projectleider of contactpersoon?*

Ja, er zijn de volgende producten en activiteiten:

- In het Integraal Waterplan Haarlem is de optie opgenomen om nieuwe watergangen open te graven. Echter dit zijn geen actuele projecten; voor het opengraven van watergangen is nog geen financiering beschikbaar.
- Mogelijk kan de molen bij Vijfhuizen worden benut voor recreatie of een presentatie over water. De Molenroute (zie boven) komt langs deze molen.
- Voor wat betreft de waterrecreatie wordt teruggevalen op de nota 'Waterrecreatie Haarlem' van 1996. Deze nota bevat nog steeds actuele aandachtspunten voor de verbetering van de waterrecreatie. Inmiddels is er veel gebeurd. Al zeven jaar heeft het *platform waterrecreatie* een adviesfunctie bij de uitvoering van het Integraal Waterplan Haarlem. In dit overleg zijn vele recreatieve gebruikers van het water in Haarlem vertegenwoordigd (hengelsportverenigingen, roeiverenigingen, kanoverhuur, HISWA, reddingsbrigade, jachthavens, scouting, recreatieschap enzovoort). Het is dan ook een belangrijk overlegpartner van de gemeente. De gemeente neemt als adviseur deel aan het platform waterrecreatie. Momenteel wordt een nieuwe voorzitter/trekker gezocht voor het platform.

- *ZHBT heeft ideeën voor promotionele activiteiten rondom 'Holland Waterland' (Noord- en Zuid-Holland). Heeft u interesse om betrokken te blijven bij dit initiatief en/of bij nieuwe voorstellen op het gebied van stad, water en toerisme?*

Ja, de gemeente Haarlem blijft graag op de hoogte van nieuwe initiatieven.

## Leiden

### **Stedelijk waterbeheer in Leiden:**

- *Wordt er gewerkt met een beleidsplan, bijvoorbeeld in de vorm van een stedelijk waterplan?*

Een concept Waterplan Leiden wordt op dit moment voorbereid door de gemeente Leiden. Er is nog geen publicatiedatum bekend. In dit Waterplan Leiden worden knelpunten en kansen uitgewerkt op het gebied van oppervlaktewater, afvalwater en rioolwater. In het Waterplan Leiden worden tevens aspecten opgenomen van wonen aan het water en het stedelijk watertoerismebeleid.

Een waterkansenkaart zal de mogelijkheden weergeven om gedempte watergangen door te graven of nieuwe watergangen te creëren.

- *Hoe is dit beleid georganiseerd? Heeft de gemeente een centraal aanspreekpunt voor waterbeheer (bijvoorbeeld een watercoördinator)?*

Dhr. Ruud Verbeek is de projectleider van en aanspreekpunt voor het Waterplan Leiden, vanuit de gemeente Leiden, Milieu en Beheer. Bestuurlijk verantwoordelijk is dhr. J. Steegh, tevens wethouder voor (onder andere) de portefeuille 'Omgevingskwaliteit'.

- *Welke partijen zijn bij het waterbeheer in de stad betrokken? Zijn er nog andere partijen die kennis hebben over water binnen de stad? (dit kunnen zijn: historische verenigingen, bedrijven, ervaringsdeskundigen, provincie, hoogheemraadschap)*

Bij het waterbeheer zijn betrokken: de gemeente Leiden en het Hoogheemraadschap van Rijnland.

- *Wat zijn actuele ontwikkelingen in het stedelijk waterbeheer?*

- In Leiden vindt vanaf medio 2006 tot december 2007 een grootschalig baggerproject plaats in opdracht van het Hoogheemraadschap van Rijnland. Het betreft het verwerken van zo'n 300.000 kubieke meter bagger in watergangen met een totale lengte van ca. 30 kilometer in de binnenstad van Leiden.

- een actueel punt is het afstemming van de belangen van waterbeheer in relatie tot het watertoerisme in de stad:

- het baggeren in de noord-zuid richting is toeristisch van belang maar minder vanuit waterbeheer
- diepte van het baggerprofiel moet worden afgestemd met de gewenste diepgang voor het watertoerisme maar ook met de sterkte van de walmuren en de kades om waterdoorslag en verzakkingen te voorkomen.

- *Vindt er communicatie plaats via een nieuwsbrief, een website of anderszins?*

Ja, voor wat betreft het baggerproject. Er is door het uitvoerende bureau Tauw een website geopend onder [www.baggereninleiden.nl](http://www.baggereninleiden.nl).

- *Wordt er samengewerkt met andere steden op het gebied van waterbeheer? Zo ja met welke steden?*

Er is geen apart bovenlokaal samenwerkingsverband in relatie tot het Waterplan Leiden.

Wel vindt een (beginnende) samenwerking plaats met negen andere steden in zuidwest Zuid-Holland naar aanleiding van het rapport *Delft: knooppunt land-water* (zie hiervoor pagina 5). Deze samenwerking is geïnitieerd door de gemeente Delft en gaat zowel over het beter benutten van het water voor recreatief vervoer als over zakelijk vervoer (transport).

### **Kansen voor ontwikkeling van (water-) toerisme en –recreatie in Leiden:**

- *Zijn er raakvlakken tussen het waterbeheer en toerisme & recreatie in en naar de stad? Zo*

*ja, welke?*

Ja, het waterbeheer is een belangrijke randvoorwaarde voor het watertoerisme en de aantrekkelijkheid van het water in de stad.

De gemeente Leiden werkt in het kader van de 'Beleidsvisie Watertoerisme Leiden 2000-2010' aan de versterking van het watertoerisme in Leiden. Deze beleidsvisie is uitgewerkt in het 'Meerjaren Actieprogramma 2000'.

Inmiddels zijn vele projecten uitgevoerd, zoals het realiseren en ophogen van bruggen, het realiseren van een noordelijke verbinding met de Kagerplassen, en het aanbrengen van aanmeervoorzieningen voor recreatietoeristen en voor kleine waterrecreatie (zoals sloepen). Het waterrecreatie aanbod groeit en is kwalitatief verbeterd.

- *Zijn er plannen om nieuwe recreatieve producten te ontwikkelen met het thema Water (zoals een thematische stadswandeling, een rondvaart, een evenement)? Zo ja, wie is projectleider of contactpersoon?*

Ja. Omdat het watertoerisme bij uitstek een (boven)regionaal karakter heeft, wordt verwacht dat er nog kansen liggen in de aansluiting van de stad op de omliggende regio, zowel in de richting van de Hollandse Plassen (Kaag, Braassem) als in de zuidelijke richting (vaarweg Leiden – Delft – Rotterdam). De raad van de gemeente Leiden heeft in de vergadering van 8/9 november 2005 een motie aangenomen waarin wordt verzocht om een evaluatie van het watertoerismebeleid en het vaststellen van nieuwe uitgangspunten en kansen voor gemeentelijk beleid in de periode na 2005. Deze evaluatie en de vaststelling van nieuwe uitgangspunten en kansen zijn momenteel in uitvoering. Contactpersoon is dhr. K. de Mooy, Beleidsmedewerker (water)toerisme & Horecabeleid. In het voorjaar van 2006 zal nieuwe bebording (en andere communicatie) ten behoeve van het watertoerisme gereed zijn (in het kader van het watertoerismebeleid)

- *ZHBT heeft ideeën voor promotionele activiteiten rondom 'Holland Waterland' (Noord- en Zuid-Holland). Heeft u interesse om betrokken te blijven bij dit initiatief en/of bij nieuwe voorstellen op het gebied van stad, water en toerisme?*

Ja, de gemeente Leiden blijft graag op de hoogte van nieuwe initiatieven.

## Schiedam

### **Stedelijk waterbeheer in Schiedam:**

- *Wordt er gewerkt met een beleidsplan, bijvoorbeeld in de vorm van een stedelijk waterplan?*

De gemeente Schiedam is bezig met het opstellen van een waterplan; het 'Waterplan Schiedam'. Het waterplan bestaat uit drie fasen: Fase 1: onderzoek, Fase 2: visie 2006-2015 en Fase 3: maatregelen. Fase 1 en fase 2 zijn bestuurlijk vastgesteld. Er zal nu een waterstructuuranalyse opgesteld worden waarmee de maatregelen (fase 3) wat betreft waterbeheer kunnen worden bepaald. De gemeente Schiedam zoekt voor de waterstructuuranalyse vanwege efficiencyoverwegingen samenwerking met de deelgemeente Delfshaven.

- *Hoe is dit beleid georganiseerd? Heeft de gemeente een centraal aanspreekpunt voor waterbeheer (bijvoorbeeld een watercoördinator)?*

Binnen de gemeente Schiedam is dhr. Henkelman aanspreekpunt voor het beleid waterbeheer. De heer Otterspeer is aanspreekpunt voor uitvoerende zaken (o.a. contactpersoon voor ONS groep).

- *Welke partijen zijn bij het waterbeheer in de stad betrokken? Zijn er nog andere partijen die kennis hebben over water binnen de stad? (dit kunnen zijn: historische verenigingen, bedrijven, ervaringsdeskundigen, provincie, hoogheemraadschap)*

Binnen de gemeente Schiedam is er geen regulier overleg over waterbeheer. Afhankelijk van het onderwerp worden andere disciplines binnen de gemeentelijke organisatie betrokken zoals recreatie/toerisme, Grondbedrijf, afdeling REO en vastgoed.

- Daarnaast zijn de volgende partijen relevant:
- De ONS groep verzorgt het beheer en onderhoud van de waterwegen in Schiedam
- Het Hoogheemraadschap Delfland heeft een aantal wettelijke taken op het gebied van oppervlaktewaterkwaliteit, waterbodembodem en vaarwegen.

- *Wat zijn actuele ontwikkelingen in het stedelijk waterbeheer?*

Het waterplan Schiedam is op dit moment naast de reguliere werkzaamheden de meest actuele ontwikkeling in Schiedam.

- *Vindt er communicatie plaats via een nieuwsbrief, een website of anderszins?*

Er is geen nieuwsbrief over de waterbeheer activiteiten in Schiedam. Ook op de website van de gemeente Schiedam is er geen informatie te vinden.

- *Wordt er samengewerkt met andere steden op het gebied van waterbeheer? Zo ja met welke steden?*

Er zijn op dit moment geen reguliere samenwerkingsverbanden met andere steden. Wel wordt er in het kader van het Waterplan Schiedam samenwerking gezocht met de deelgemeente Delfshaven.

### **Kansen voor ontwikkeling van (water-) toerisme en –recreatie in Schiedam:**

- *Zijn er raakvlakken tussen het waterbeheer en toerisme & recreatie in en naar de stad? Zo ja, welke?*

De gemeente Schiedam heeft in het kader van het projectplan Watertoerisme Schiedam (2001-2005) een aantal voorzieningen gerealiseerd. O.a.

- Steiger Lange Haven voor passanten (2002)
- Verruiming van de openingstijden van bruggen en sluizen (2004)
- Passantenhaven Doelenplein (2005)

- Entreeborden; welkom in Schiedam
- Het plaatsen van informatiepanelen langs het water voor historische schepen
- Aanmeerhaven voor watertaxi

De gemeente Schiedam is op dit moment niet bezig met het formuleren van nieuw beleid met betrekking tot watertoerisme.

- *Zijn er plannen om nieuwe recreatieve producten te ontwikkelen met het thema Water (zoals een thematische stadswandeling, een rondvaart, een evenement? Zo ja, wie is projectleider of contactpersoon?*

Er komt een nieuwe brug over de Schie. Dit in verband met de Tramplus verbinding die in 2006 gaat rijden. De tramplus heeft een hoge frequentie. Daarnaast is de brug erg laag. Er wordt door de gemeente naar een oplossing gezocht.

Er wordt onderzocht of er mogelijkheden zijn om een opstappunt bij Schiedam voor de Fast Ferry Waterbus te realiseren.

- *Vanuit Hollandse Waterstad zijn er ideeën voor promotionele activiteiten rondom 'Holland Waterland' (Noord- en Zuid-Holland). Heeft u interesse om betrokken te blijven bij dit initiatief en/of bij nieuwe voorstellen op het gebied van stad, water en toerisme?*

De gemeente Schiedam is geïnteresseerd om aan te sluiten bij het initiatief van het ZHBT/Hollandse Waterstad om een netwerk van Hollands steden te vorm die erop gericht is om productontwikkeling te realiseren en een promotieprogramma voor de buitenlandse markt rondom het thema Water op te zetten.

### 3. Conclusies

Onderstaand zijn de resultaten uit de inventarisatie gerangschikt en beschreven vanuit het perspectief van het project Hollandse Waterstad: 'zijn er aanknopingspunten binnen de steden voor samenwerking op het gebied van stedelijk waterbeheer en/of toerisme en recreatie?'. En zo ja, welke zijn dit? Vervolgens is bekeken welke aanknopingspunten de meeste kans op succes hebben vanuit het perspectief van het project Hollandse Waterstad. Deze aanknopingspunten zijn in de vorm van aanbevelingen puntsgewijs opgenomen. Deze aanbevelingen kunnen elk leiden tot concrete acties vanuit Hollandse Waterstad om het netwerk van 'Hollandse Watersteden' daadwerkelijk inhoud te geven.

#### Waterbeheer: in alle steden actueel ...

Het thema 'waterbeheer' is actueel in alle zes de onderzochte historische steden. In alle zes de steden is er een waterplan of is dat in de maak of wordt het juist geactualiseerd. Het opstellen van stedelijke waterplannen is onderdeel van de afspraken in het Nationaal Bestuursakkoord Water (2003). De noodzaak om meer volume te realiseren voor berging en opvang van water is heel duidelijk aanwezig in alle onderzochte steden. In Leiden, Haarlem en Gouda wordt (na jaren) weer gebaggerd. Verschillen zijn er vooral in de aanpak van het waterbeheer, de rol die water speelt in de identiteit en strategische promotie van de steden en tenslotte de relatie met toerisme & recreatie.

#### maar vooral als sectoraal beleid

Vrijwel in alle zes de steden wordt waterbeheer als een sectoraal onderwerp behandeld, waarbij dan wel vaak belangen van recreatie & toerisme zijn 'meegenomen'. In die situatie is het waterbeheer vooral een randvoorwaarde voor ander beleid. Alleen in Haarlem en in Gouda zijn ook (kleinere) recreatieve projecten meegenomen in de uitvoering van het waterplan.

Het is opvallend dat op dit moment alleen Dordrecht en Delft min of meer permanent werk maken van communicatie rondom het onderwerp 'waterbeheer'. Delft communiceert over het stedelijk 'waterdossier' door middel van nieuwsbrieven. Dordrecht heeft twee keer per jaar een 'waterweek'. Integrale projecten, waarbij de belangen van waterbeheer, cultuurhistorie en toerisme & recreatie 'op elkaar worden gebonden', zijn er eigenlijk alleen in Gouda, waar deze nog maar net worden opgestart in het kader van Cultureel en Havenkwartier. Toch is ook in Gouda het Waterplan uitgebracht als een eigenstandig (sectoraal) beleidsplan.

#### 'Water' nog weinig zichtbaar in de strategische positionering

De historische oorsprong van alle zes de steden is nauw verbonden met de ligging aan het water. Een feit dat opvallend goed verborgen wordt gehouden. Het lijkt kennelijk weinig relevant te zijn voor de huidige strategische marketing van de steden. Drie steden, Dordrecht en Gouda en Leiden dragen daadwerkelijk uit dat water een centraal onderdeel is van hun identiteit voor de 'buitenwereld':

<b>Gemeente</b>	<b>Algemene positionering</b>	<b>Toeristische positionering</b>
<b>Delft</b>	Kennisstad	Delfts Blauw, Oranje, Vermeer
<b>Dordrecht</b>	Water, Historie, Cultuur	Water, Historie, Cultuur
<b>Gouda</b>	Historische stad	Kaas, Hollandse Waterstad
<b>Haarlem</b>	Winkelstad, sportstad en evenementen	winkelstad, sportstad en evenementen
<b>Leiden</b>	Stad van ontdekkingen	Museumstad, de jonge Rembrandt Watertoerisme
<b>Schiedam</b>	Historische stad nabij Rotterdam	Molens, Cultuur, Brandersstad

Alle onderzochte steden hebben laten weten in algemene zin geïnteresseerd te zijn in de resultaten van Hollandse Waterstad en in een mogelijke samenwerking. Water is echter nog beperkt zichtbaar in de strategische positionering van de onderzochte steden. Om deze reden valt te verwachten dat de steden voor wat betreft een samenwerking van 'Hollandse Watersteden' niet op dit strategische niveau zullen inzetten. Wellicht is er meer interesse om te starten met een concrete samenwerking op één onderwerp zoals waterbeheer, kennisuitwisseling of toerisme en recreatie.

#### Nog weinig samenwerking en netwerken

Er is over het algemeen nog weinig samenwerking tussen steden onderling op het gebied van 'water'. Er bestaat een netwerk van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en is er ook in Noord-Holland een bestaand stedennetwerk op het gebied van waterbeheer. Beide zijn echter puur op waterbeheer gericht. De VNG heeft een 'handreiking stedelijk waterplan VNG en UvW' gepubliceerd. Deze handreiking is bedoeld om steden te ondersteunen bij het opstellen van een waterplan. Het is alleen gericht op waterbeheer en gaat ervan uit dat steden aan hun waterplan zelf 'andere aspecten' kunnen toevoegen zoals 'kansen en de beleving van water'.

Het in algemene zin ontbreken van samenwerkingen kan natuurlijk worden gezien als een kans voor het netwerk van 'Hollandse Watersteden'.

Genoemd moet worden dat in Delft in 2005 een particulier (door de lokale politiek geïnitieerd) initiatief is gestart om de ligging aan het water opnieuw te 'ontdekken' en op de politieke agenda te plaatsen. Delft heeft daartoe zelfs een aanzet voor een samenwerkingsproject opgezet met negen andere gemeenten in zuid-west Zuid-Holland. Dit zijn: Leiden, Leidschendam-Voorburg, Voorschoten, Delft, Rijswijk, Westland, Midden-Delfland, Schiedam, Vlaardingen, en Rotterdam. Deze samenwerking is nog in het beginstadium, maar is wel relevant voor het netwerk van Hollandse Watersteden, aangezien drie van de zes onderzochte steden er al deel van uitmaken.

#### Water steeds belangrijker voor het toerisme

In alle onderzochte steden behalve Delft maakt water in de afgelopen vijf jaar een steeds belangrijker onderdeel uit van de toeristische promotie en het productaanbod. Het water is de afgelopen jaren herontdekt: rondvaarten komen terug, steigers, sloepenhavens en voorzieningen worden aangelegd, en zelfs watertaxi's worden geïntroduceerd (Leiden). Het water maakt het mogelijk om het historische karakter van de steden beter te beleven. In alle steden zijn momenteel actuele plannen om het water beter te benutten voor toerisme en recreatie. Er zijn daarom veel aanknopingspunten voor een samenwerking tussen deze steden, vooral op onderwerpen waar zij niet met elkaar concurreren zoals de recreatietoervaart en de (inter)nationale promotie (bundeling van middelen).

De koppeling van historische steden met het water is de afgelopen jaren gestimuleerd door andere projectsubsidies van het 'Actieplan Toerisme 2001-2005' van de provincie Zuid-Holland. Uit monitoringrapportages van dit beleid blijkt dat binnen de steden op onderdelen nog belemmeringen zijn voor de verdere ontwikkeling van het (water)toerisme. Zo zijn de historische havens in deze steden bijvoorbeeld nog onvoldoende georganiseerd en werken zij nauwelijks samen. De historische havens zijn beeldbepalend voor de historische steden en maken het 'waterverleden' tastbaar en zichtbaar.

Het bovenstaande leidt tot de volgende concrete aanbevelingen voor Hollandse Waterstad en het netwerk van Hollandse Watersteden:

1. *Concrete kansen voor een netwerk van Hollandse Watersteden ligt vooral op het gebied van 1. kennisuitwisseling (cultuurhistorie- water en integrale projecten) en 2. toerisme en recreatie.* Dordrecht, Gouda en (in mindere mate) Leiden profileren zich op strategisch niveau met water. Tussen deze steden bestaat wellicht het beste startpunt voor een proefproject.
2. *Om kennis op te doen over (het management van) integrale stedelijke projecten moet Hollandse Waterstad zich ook richten op stedelijke voorbeeldprojecten buiten de zes onderzochte steden.* Als voorbeeld kunnen enkele grote Belvedereprojecten gelden, zoals het project 'De Vesting Brielle', 'Versterkt Den Bosch', en 'Koers West, Cultuurhistorie in zicht!' (Waalfront Nijmegen). Binnen de zes onderzochte steden is een mogelijk voorbeeldproject 'De Meelfabriek' in Leiden (o.a. doortrekken van de Binnenvestgracht).
3. *Het is belangrijk om de provincie Zuid-Holland bij het netwerk van Hollandse Watersteden te betrekken*

Omdat het netwerk van Hollandse Watersteden een bovenregionale activiteit is, is de provincie Zuid-Holland in potentie een belangrijke partner. In het collegewerkprogramma (2003) is de positionering van Zuid-Holland als 'waterprovincie' opgenomen.

In het nieuwe toeristisch beleid van de provincie Zuid-Holland 'Agenda Vrije Tijd 2006-2010' is meer dan voorheen aandacht voor het agendapunt 'Water'. De inzet van de provincie richt zich echter minder op de individuele steden en meer op het oplossen van knelpunten voor de recreatietoervaart. Specifieke provinciale actiepunten zijn de vaarverbindingen Leiden- Delft en Rotterdam - Dordrecht.

4. *De zelfstandige toeristische wervingskracht van Hollandse Watersteden op het thema 'Water' is te gering.*

Het thema 'Water' biedt weliswaar veel aanknopingspunten voor nieuwe toeristisch-recreatieve productontwikkeling in de onderzochte steden. Maar voor een toeristische (inter)nationale profilering is het noodzakelijk dat de Hollandse watersteden gecombineerd worden aangeboden met grote publiekstrekkingen op het gebied van water én waterbeheer als molengebied Kinderdijk, de Biesbosch, de Hollandse Plassen en waterbeheerlocaties zoals de Haringvlietsluizen en de Maeslantkering.

5. *In de toeristische promotie is vooral de gezamenlijke historische oorsprong van de Hollandse Watersteden door hun ligging aan het water een dankbaar aanknopingspunt.*

Vanuit toeristische doelgroepen is de historie en oorsprong van de zes steden een interessant en wervend onderwerp. De actuele ontwikkelingen rond het waterbeheer en de stedelijke waterplannen leven daarentegen niet of nauwelijks bij bezoekers.

- - -

## 4. Bijlagen

## Bijlage 1: Lijst van geïnterviewde en geraadpleegde personen

### *Interviews:*

<b>Organisatie</b>	<b>Naam</b>	<b>Functie</b>
Gemeente Delft	De heer R. de Groot	projectleider passantenhaven
Gemeente Delft	De heer R. van der Werf	projectleider Waterdossier Delft
Gemeente Dordrecht	De heer H. Naaktgeboren	programmamanager toerisme
Gemeente Dordrecht	Mevrouw E.T.G. Kelder	projectleider Stedelijk Waterplan Dordrecht
Gemeente Gouda	Mevrouw M. Driehuijs	projectleider waterplan Gouda
Gouds Watergilde	De heer H. Suijs	Waterconferentie / bestuur Die Goude
Gemeente Haarlem	De heer E. Föllmi	projectleider integraal Waterplan Haarlem
Gemeente Haarlem	Mevrouw P. Cameron	beleidsmedewerker waterrecreatie
Gemeente Leiden	De heer drs. K. de Mooy	Sen. Bel. medew. Toerisme en Waterrecreatie
Gemeente Leiden	De heer M. Welsh	Teamleider Bureau Havenbeheer
Gemeente Leiden	De heer R. van Beek	projectleider Waterplan Leiden
Gemeente Schiedam	De heer C.G. Henkelman	beleidsadviseur milieu
Gemeente Schiedam	Mevrouw C. de Serière du Bizournet	beleidsmedewerker toerisme

### *Geraadpleegd:*

<b>Organisatie</b>	<b>Naam</b>	<b>Functie</b>
Gemeente Delft	De heer G. Swager	projectleider stadsmarketing
Gemeente Gouda	Mevrouw M. Pondman	projectleider Cultureel en Havenkwartier
Marketing Gouda (Stichting -) 'Delft knooppunt land-water'	De heer E. Blom	directeur
	mw. H. Welle-Donker	initiatiefnemer, oud-raadslid
Provincie Zuid-Holland	Dhr. J.G.A.M. Verbaanderd	projectleider waterrecreatie

## **Bijlage 2: enkele achtergronden bij stedelijk waterbeleid en –beheer**

### ***Nationaal Bestuursakkoord Water (2003)***

Op 2 juli 2003 werd het Nationaal Bestuursakkoord Water ondertekend, een overeenkomst tussen het Rijk, de Nederlandse provincies, - gemeenten en – waterschappen, over de uitwerking van de de 'wateropgave'. Dit betreft de maatregelen die als gevolg van de klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en verstedelijking noodzakelijk zijn om in 2015 het watersysteem op orde te hebben en vervolgens op orde te houden tot 2050. In het kader van het Rijksbeleid kan worden voorzien dat de mogelijkheden voor waterrecreatie in het buitengebied zullen toenemen, hetgeen indirect relevant is voor de historische 'watersteden' in Zuid- en Noord-Holland..

Een van de afspraken uit het Nationaal Bestuursakkoord Water betreft het opstellen van stedelijke waterplannen.

### ***Baggersubsidie voor het stedelijk gebied ('Subbied' )***

Onderzoek toonde in 2002 aan dat er grote achterstanden waren op het gebied van baggeren binnen stedelijk gebied. Het ministerie van Verkeer en Waterstaat heeft daarom in maart 2003 een speciale subsidieregeling ingesteld om de achterstanden weg te werken: SUBBIED. De regeling is een succes gebleken: er was in 2004 al 30% overintekening door gemeenten en waterschappen. Inmiddels zijn tientallen projecten in uitvoering, waaronder in Gouda en Leiden.

### ***Provincie Zuid-Holland***

Veel historische steden in Zuid-Holland hebben potentie op het gebied van waterrecreatie. In vrijwel alle betrokken historische steden is water een actueel onderwerp en wordt concreet actie ondernomen om het water toeristisch-recreatief te benutten. De veranderde inzichten op het gebied van het waterbeheer werken daarbij positief. Hoogheemraadschappen grijpen kansen aan om de mogelijkheden voor extra waterberging te realiseren, ook in de steden.

Uit monitoring van het Actieplan Toerisme 2001-2005 blijkt dat binnen de steden op onderdelen nog belemmeringen zijn voor de verdere ontwikkeling van het (water)toerisme. Zo zijn de historische havens in deze steden bijvoorbeeld nog onvoldoende georganiseerd en werken zij nauwelijks samen. Het draagvlak voor toerisme onder schippers is beperkt. Wel zijn er veel losse initiatieven op educatief-recreatief gebied.

Voor waterrecreanten is van belang dat er meer vaarmogelijkheden en verbindingen ontstaan in en tussen de steden. De ruimtelijke planvorming rond de steden wijst erop dat dit ook daadwerkelijk zal gaan gebeuren. Bijvoorbeeld door de voorgenomen realisatie van nieuwe waterbergingslocaties in het Groene Hart, en nabij de historische steden (o.a. Nieuwe Driemanspolder bij Leidschendam-Voorburg, Bentwoud nabij Leiden).

In het nieuwe toeristisch beleid van de provincie Zuid-Holland 'Agenda Vrije Tijd 2006-2010' is meer aandacht voor het agendapunt 'Water'. De inzet van de provincie richt zich echter minder op de individuele steden en meer op het oplossen van knelpunten voor de recreatietoervaart. Specifieke provinciale actiepunten zijn de vaarverbindingen Leiden- Delft en Rotterdam - Dordrecht.

### ***Water in stedenbouw en regionale ontwikkeling***

Water als thema is het laatste decennium sterk teruggekomen in de stedenbouw. Dit heeft zich in de historische steden vertaald in stedelijke ontwikkelingen aan het water, zoals bijvoorbeeld het project Stadswerven in Dordrecht, de kandidatuur voor de Floriade in de Sophiapolder, het benutten van het water in Gouda (cultureel en havenkwartier) enzovoort.

Op de achtergrond speelt mee, dat succesvolle initiatieven als de Waterbus, de Fast Ferry, in het verlengde daarvan de planvorming voor waterverbindingen met het molengebied Kinderdijk, maar ook projecten in Rotterdam (Watertaxi, Maastaxi, Waternet, Strand aan de Maas / het evenement 'Waterlife 2003') en Den Haag (rondvaart de Ooievaart) andere steden inspireren om het watertoerisme en de verbindingen over water beter te benutten.

### Bijlage 3: Inventarisatie huidige recreatief aanbod 'water'

#### Jachthavens

Delft	Circa 1 jachthaven
	Zuidkolk
Dordrecht	Circa 12 jachthavens.
	P v/d heuvel BV, Watersportbedrijf Het Wantij, Jachtservice de Watergeus, Jachtwerf de Combinatie BV, jachthaven Westergoot, Jachthaven Bruggehof, Het Maartensgat, Passantensteiger Leuvehaven, De Wijnhaven, Jachthaven W.V 87, De Vlijhaven.
Gouda	Circa 2 jachthavens
	Turfsingelgracht en Kattensingelgracht aan de gouwe en de haven, Jachthaven Gouda,
Haarlem	Circa 4 jachthavens
	Jachtwerf Beenders, Jachthaven Zuid Schalkwijk BV, Haarlemse Jachtwerf, De Drijver
Leiden	Circa 10 jachthavens
	G.E.N.J van Galen, Jachtbouw J.P Teske, Scheepsbouw Dirk Kloos, Jachthaven Zijlzicht, Jachtwerf Mostert, Watersportcentrum Vlietland, Roomburgh watersport, Gemeente passantenhaven, Albatros Jachtwerf, Jachthaven de Kooihaven
Schiedam	Circa 8 jachthavens
	Jachthaven jachtclub Schiedam, W.S.V Nieuwe Waterweg, Jachthaven W.S.V Volhardig, W.S.V de samenwerking, Jachthaven W.S.V de Vrijeliggers, W.S.V De Schie, Jachthaven W.S.V De Nieuwe Haven, Florynhaven

#### Historische havens

Delft	geen historische haven
Dordrecht	Wolwevershaven
Gouda	Museumhaven 'Turfsingel'
Haarlem	geen historische haven
Leiden	Sleepboothaven en 'historische haven 't Galgewater'
Schiedam	Tien historische schepen in de Langehaven; daarnaast een historische haven in ontwikkeling

## Rederijen

Delft	Circa 1 rederij
	Rederij de Oude Delft,
Dordrecht	Circa 1 rederij
	Broere Schipping BV, Fast Ferry
Gouda	Circa 1 rederij
	Rederij 't Groene Hart
Haarlem	Onbekend
Leiden	Circa 10 rederijen
	Quo vadis charters, Groene Hart Cruises, EEMS Dutch Watercruises, Leidscherederij, Rederij Rembrandt, Rederij De Drie Geuzen, Bolier Jachtbouw, Makma Yachting, Groot jachtbouw, Teske Jachtbouw JP
Schiedam	Circa 2 rederijen
	Stolt-Nielsen transportation group BV, Magic Sailing,

## Vaartochten/boottochten

Bij dit onderwerp is er gekeken naar aanbieders van vaartochten/boottochten door de betreffende steden.

Delft	Circa 3 aanbieders van stadsrondvaarten
	Knapzakvaart, Rondvaart Delft, restaurant Salvatore (gondelvaart)
Dordrecht	Circa 4 aanbieders stadsrondvaarten
	De Stroper, Waterbus BV, Fast Ferry, Biesbosch centrum.
Gouda	1 aanbieder van stadsrondvaarten, 8 vaar-/kanoroutes
	Stadsrondvaart: Historische Vaart (Marketing Gouda/ Die Goude/Regio VVV) Vaartochten: Rederij 't Groene Hart, vaar-/kanoroutes: De 8 van de Aard, Braassem – Drecht route, Graven- en bisschoppenroute, Kaag – Braassem route, kano- fluisterbootroutes in de Venen, Oude Dorpen route, Rijn – Meije route, Rijland route
Haarlem	1 aanbieder van stadsrondvaarten en verhuur
	- Woltheus Cruises (rondvaarten) - In 2005 is Woltheus Cruises gestart met sloepenverhuur (vijf sloepen beschikbaar) in het Spaarne bij de Burgwal.
Leiden	Circa 2 aanbieders van stadsrondvaarten
	Schuitje Vaart, Botanische vaartocht TU Delft
Schiedam	Circa 2 aanbieders van stadsrondvaarten
	Stedelijk Museum Schiedam, Dolfijn

## Wandelingen/fietstochten

Bij dit onderwerp is er gekeken naar wandelingen met het thema water of aanverwante thema's.

Delft	Geen wandelingen met betrekking tot het thema water
	In het kader van 'Het jaar van de Brug' (22/10/2004 – 29/05/2005) heeft de TU Delft de tentoonstelling 'Naar de overkant!' getoond. Een onderdeel hiervan was een wandeling langs diverse bruggen in Delft.
Dordrecht	Geen wandelingen met betrekking tot het thema water
	In het kader van de Zuid-Hollandse Waterdagen (20 en 21 juni 2003) werd de waterwandeling: 'Op zoek naar water', aangeboden.
Gouda	Waterwandeling: 'Op droge voeten door de natste stad van Holland'.
	Fietstocht 'Schutten en Malen'
	Fietstocht 'Gemalen Water'
Haarlem	Geen wandelingen met betrekking tot het thema water.
Leiden	Geen wandelingen met betrekking tot het thema water.
Schiedam	Geen wandelingen met betrekking tot het thema water.